

Кімге: ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі

Автор: «Жаңаарқа ауданының Ақтүбек ауылдық округі әкімінің аппараты» мемлекеттік мекемесінің жетекші маманы Мұхамеджанов Талғат Азаматұлы

Күні: 20.04.2025 жыл

АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖАЗБА

Тақырыбы: Ауыл шаруашылығына инвестиция тарту.

Кіріспе

Ауыл шаруашылығы — Қазақстан экономикасының маңызды әрі стратегиялық саласы. Бұл сала ел тұрғындарын азық-түлікпен қамтамасыз етіп қана қоймай, экспорттық әлеуетті арттырып, ауылдық аймақтардың дамуына ықпал етеді. Соңғы жылдары саладағы инфрақұрылымның ескіруі, заманауи технологиялардың жетіспеушілігі, суармалы жерлердің тиімсіз пайдаланылуы және кадр тапшылығы сияқты факторлар оның дамуын тежеп отыр.

Осы орайда, ауыл шаруашылығына инвестиция тарту — саланың бәсекеге қабілеттілігін арттыру мен тұрақты дамуын қамтамасыз етудің маңызды тетігі болып саналады[1].

Мақсаты:

Ауыл шаруашылығы саласына инвестиция тартудың қажеттілігін дәлелдеу, кедергілерді анықтап, оларды шешудің нақты жолдарын ұсыну.

Зерттеу себептері:

- Ішкі нарықтағы азық-түлік қауіпсіздігі мәселелері;
- Жаңа технологияларға деген сұраныстың артуы;
- Шетелдік және отандық инвесторлар қызығушылығының төмен деңгейі.

Зерттеу әдістері:

- Статистикалық мәліметтерді талдау;
- Халықаралық тәжірибені салыстыру;
- SWOT-талдау.

Негізгі бөлім: Ауыл шаруашылығына инвестиция тарту жағдайды жан-жақты талдау.

Ауыл шаруашылығы Қазақстанның экономикасында маңызды орын алады, алайда бұл саланың даму қарқыны әлі де өз әлеуетін толық ашқан жоқ. Соңғы жылдары мемлекет тарапынан қолдау шаралары артып келе жатқанына қарамастан, инвестициялық климатта бірқатар жүйелі проблемалар сақталып отыр.

Қазіргі жағдай және үрдістер:

2024 жылғы деректерге сүйенсек, ауыл шаруашылығы өнімдерінің жалпы көлемі 7,8 трлн теңгеге жетіп, 13,4%-ға артты. Бұл – саладағы өндірістің өсіп келе жатқанын көрсетеді. Сонымен қатар, ауыл шаруашылығына бағытталған жеңілдетілген несие көлемі 580 млрд

теңгеге жетіп, бұрын-соңды болмаған деңгейге көтерілді. Бұл қадам ауыл шаруашылығына деген қызығушылықтың артқанын білдіреді[2].

Дегенмен, салада түйінді мәселелер әлі де көп. Инфрақұрылымның тозуы, ауылдық жерлердегі еңбек ресурстарының азаюы, инновациялық технологиялардың жеткіліксіздігі және ең бастысы – ұзақ мерзімді инвестицияларды тартудағы құқықтық және экономикалық кедергілер айтарлықтай рөл ойнайды.

- Сын-қатерлер мен қиыншылықтар

Жер мәселесі – инвесторлардың алдында тұрған басты кедергі. Жерге қатысты заңнаманың күрделілігі және меншік құқығына қатысты белгісіздік ірі және шетелдік инвесторларды алаңдатады. Сонымен қатар, ауылдық аумақтардағы инфрақұрылымның нашарлығы (жол, электр, су) инвестициялық жобаларды іске асыруда үлкен кедергі келтіреді. Қаржылық қиыншылықтар да айқын көрінеді. Көптеген шаруа қожалықтарында кепілдікке қоятын мүлік жетіспейді. Бұл оларға несие алуға және инвестициялық жобаларды жүзеге асыруға мүмкіндік бермейді[3].

Негізгі кедергілер: Инвестиция тартудағы басты қиындықтардың бірі – жер қатынастарына байланысты құқықтық кедергілер. Жерді пайдалану мен иеленуге қатысты заңнамалық шектеулер, сондай-ақ меншік құқығының сенімді қорғалмауы – шетелдік және отандық инвесторларды тартуда тосқауыл болады. Бұған қоса, инфрақұрылымның жеткіліксіздігі, ауылдық аймақтарда логистикалық жүйенің әлсіздігі, сапалы еңбек ресурстарының тапшылығы секілді факторлар ауыл шаруашылығына қаржы құюды қиындатады. Кейбір аймақтарда су тапшылығы, климаттық өзгерістерге бейімделудің әлсіздігі де инвесторлар үшін қосымша тәуекел ретінде қарастырылады. Сонымен қатар, ауыл шаруашылығы өнімдерінің нарыққа шығуын қамтамасыз ететін экспорттық инфрақұрылымның даму деңгейі де біркелкі емес.

- Жер қатынастарының реттелмеуі;

- Заңнаманың жиі өзгеруі;

- Нарыққа қолжетімділік проблемасы (логистика, сақтау қоймаларының жетіспеушілігі);

- Инвесторларға арналған салықтық жеңілдіктер мен субсидиялардың жеткіліксіздігі.

Мүмкіндіктер:

- Қазақстандағы егістік пен жайылымдық жерлердің мол қоры;

- Қытай, Ресей, Орталық Азия елдері секілді ірі нарықтардың жақын орналасуы;

- АӨК (агроөнеркәсіп кешені) саласына цифрландыру енгізу әлеуеті;

- Мемлекеттік бағдарламалар (АӨК-2025, «Қарапайым заттар экономикасы»).

Даму сценарийлері:

Егер мемлекет инвестициялық климатты жақсартуға бағытталған жүйелі саясат жүргізсе (мысалы, салықтық жеңілдіктер, жер қатынастары реформасы, арнайы агроиндустриялық аймақтар құру), онда келесі 5 жылда ауыл шаруашылығы саласында шетелдік және отандық инвестициялар көлемі 1,5 есе өсуі мүмкін. Сонымен қатар, аграрлық инновацияларға қолдау көрсетілсе, өндірістің өнімділігі мен сапасы да айтарлықтай артады. Цифрландыру, агродрондар, спутниктік мониторинг, тамшылатып суару сияқты технологиялар енгізілсе, өндіріс тиімділігі едәуір артады. Бұл – тек инвестиция ғана емес, болашақтағы азық-түлік қауіпсіздігінің де кепілі болмақ.

- Мемлекеттік-жекеменшік әріптестік арқылы инфрақұрылымды жаңарту;
- Инвесторларға арналған «бір терезе» қағидасын енгізу;
- Жергілікті кәсіпкерлермен серіктестік орнату арқылы отандық инвестицияны ынталандыру[4].

Статистикалық деректерді талдау [5]:

Көрсеткіш	2020	2022	2024
Ауыл шаруашылығы өнімі көлемі (трлн тг)	5,1	6,3	7,8
Тартылған инвестиция көлемі (млрд тг)	325	470	580
Жеңілдетілген несие көлемі (млрд тг)	250	410	580
Экспорт көлемі (млн доллар)	2100	2950	3400

Халықаралық тәжірибе (салыстырмалы талдау):

Нидерланды	Израиль	Бразилия	Түркия
- Агробизнес пен логистика интеграциясы, жоғары өнімділік	- Тамшылатып суару, су ресурстарын үнемдеу	- Шетелдік инвестицияларды тарту, мемлекеттік субсидиялар	- Шағын фермерлік шаруашылықтарды кооперативке біріктіру
- Агрохабтар құру, экспортқа бағытталған өндіріс	- Ауылдарды сумен қамтамасыз ету технологиялары	Инвесторларға арналған субсидия жүйесі	- Кооперацияны дамыту арқылы шағын бизнесті қолдау

SWOT-талдау:

Күшті жақтары (S)	Әлсіз жақтары (W)	Мүмкіндіктер (O)	Қатерлер (T)
- Кең егістік және жайылым жерлері;	- Инфрақұрылымның ескіруі;	- Экспорт нарықтарының жақын орналасуы;	- Инфрақұрылымның ескіруі;
			- Геосаяси тұрақсыздық әсері

- Азық-түлікке сұраныстың жоғары болуы.	- Жер қатынастары заңнамасының күрделілігі.	-Цифрлық технологияларды енгізу мүмкіндігі.	
---	---	---	--

Қорытынды : Ауыл шаруашылығы саласына инвестиция тарту — экономикалық тұрғыдан да, әлеуметтік тұрғыдан да аса маңызды. Жүйелі шешімдер қабылданса, бұл сала ауылдық аймақтардың дамуына, азық-түлік қауіпсіздігіне және экспорттық әлеуеттің артуына серпін береді. Инвестиция тарту үшін заңнамалық, қаржылық және инфрақұрылымдық кедергілерді жою — негізгі міндеттердің бірі.

5. Ұсынымдар

1. Ауыл шаруашылығы саласындағы инвесторлар үшін салықтық және кедендік жеңілдіктерді кеңейту;
2. «Ауылға инвестиция» атты мемлекеттік бағдарлама әзірлеу;
3. Жер қатынастарын реформалау және шетелдік инвесторларға қауіпсіздік кепілдіктерін ұсыну;
4. Агробанк немесе салалық инвестициялық қор құру;
5. Smart-agriculture технологияларына басымдық беру және инновациялық жобаларды грант арқылы қолдау.

Пайдаланылған дереккөздер:

1. ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі – agri.gov.kz
2. ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі – stat.gov.kz
3. OECD iLibrary – [oecd-ilibrary.org](<https://www.oecd-ilibrary.org>)
4. The World Bank – [worldbank.org](<https://www.worldbank.org>)
5. FAO – [fao.org](<https://www.fao.org>)
6. «Атамекен» ҰКП – [atameken.kz](<https://atameken.kz>)